

NASLOV DJELA:
MAJA ANTIĆ: MAGIČNI REALIZAM U NEMAČKOJ KNJIŽEVNOJ TEORIJI I PRAKSI

1) Datum recenzije: 08. rujna 2023.

2) Podaci o recenzentu

- a. Ime i prezime: Prof. dr. sc. Zaneta Vidas Sambunjak
- b. Broj znanstvenika u Hrvatskom upisniku znanstvenika: 238223
- c. Ustanova zaposlenja: Sveučilište u Zadru, Odjel za germanistiku
- d. Elektronička adresa: zsamb@unizd.hr
- e. Kratki životopis s popisom relevantnih radova:

Zaneta Vidas Sambunjak redovita je profesorica na Odjelu za germanistiku Sveučilišta u Zadru. Na Filozofskom fakultetu u Zadru diplomirala je 1997. godine i stekla zvanje profesorice njemačkog jezika i književnosti i talijanskog jezika i književnosti. Akademski stupanj magistre znanosti iz područja humanističkih znanosti, polje teorija i povijest književnosti stekla je 2002. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Akademski stupanj doktorice znanosti iz područja humanističkih znanosti, polje teorija i povijest književnosti, stekla je 2006. na Filozofskom fakultetu u Zadru. U zvanje docentice izabrana je 2010., u zvanje izvanredne profesorice 2015., a u zvanje redovite profesorice 2021. na Sveučilištu u Zadru. Suraduje na znanstvenim projektima, piše recenzije za knjige, časopise i zbornike. Autorica je pet znanstvenih monografija i niza znanstvenih članaka, urednica je znanstvenih zbornika i časopisa.

Poveznica na mrežnu adresu osobnog profila na Google Scholaru:

<https://scholar.google.com/citations?user=sPU54w8AAAAJ&hl=hr>

Poveznica na Hrvatsku znanstvenu bibliografiju (CRORIS):

<https://www.croris.hr/osobe/profil/3017>

3) Vrsta djela

- a. **Znanstvena autorska knjiga jednog autora**

4) Izvornost djela

- a. **Izorno znanstveno djelo na srpskome jeziku**

5) Znanstvena ili stručna relevantnost teme djela:

Monografija opseže 204 stranice računalno složenoga teksta (prored nije 1,5 i font nije 12 pt pa je stranica vjerojatno puno više) raspoređenog u 7 glavnih dijelova:

Prvi dio pod naslovom OPŠTI PRIKAZ MAGIČNOG REALIZMA objašnjava porijeklo i kontekst nastanka pojma magičnog realizma, transfer pojma u svijet hispanoameričke književnosti, uvođenje razlikovanja između europskog i hispanoameričkog tipa magičnog realizma, opće osobine magičnog realizma i njegov narativni postupak, a sve to u opsegu od 36 stranica.

Drugi dio nosi naslov GRANICE MAGIČNOG REALIZMA, a na oko 20tak stranica razlikuje magični realizam od nadrealizma, fantastične književnosti i znanstvene fantastike dok u isto vrijeme definira magični realizam kao vrstu realističnog narativa.

Tema i naslov trećeg dijela ove znanstvene monografije je RAZVOJ MAGIČNOG REALIZMA U KNJIŽEVNOSTI NEMAČKOG GOVORNOG PODRUČJA, a na 30 stranica obrađuje historiografiju njemačkog magičnog realizma, glavne odrednice njemačkog magičnog realizma i njegovu neetabriranost i marginalizaciju.

Četvrti dio, ANALIZA ELEMENATA MAGIČNOG REALIZMA U KNJIŽEVNIM DELIMA NA NEMAČKOM JEZIKU, počinje podpoglavljem od 20 stranica FRANC KAFKA I MAGIČNI REALIZAM: PROBLEM KLASIFIKACIJE PRIPOVETKE *PREOBRAŽAJ* pri čemu autorica na temelju razlikovanja kafkijanskog i magičnorealističnog narativnog svijeta, zaključuje da ideja o Kafki kao predstavniku magičnog realizma na primjeru pripovijetke *Preobražaj* nije uvjerljiva. Autorica ostavlja otvorenim za razne vrste kritičkog propitivanja pitanje mogu li se elementi magičnorealističnog postupka identificirati u ostalim djelima Franza Kafke.

U poglavlju ROMAN *LIMENI DOBOŠ* GINTERA GRASA KAO MODEL MAGIČNOG REALIZMA i ELEMENTI MAGIČNOG REALIZMA U ROMANU *ZID* MARLEN HAUSHOFER autorica na više od 60 stranica u tim djelima propituje, analizira i interpretira magičnorealistički narativ kroz fantastične elemente kao dijelove empirijske stvarnosti, reference činjenične stvarnosti, magičnog realista kao onoga koji zna, društveno-političku kontekstualizaciju, načelo relativizacije, težnju ka harmonizaciji društveno-političke stvarnosti, autobiografske elemente, univerzalnost vremenske perspektive, trezvenost, kritiku čovjeka kao takvog i književno-utopijsku težnju ka humanijem svijetu.

Zadnja su poglavlja ZAKLJUČNA RAZMATRANJA, BIBLIOGRAFIJA, BIBLIOGRAFSKI PODACI O KORIŠĆENIM RADOVIMA, INDEKS LIČNIH IMENA, BELEŠKA O AUTORKI.

Ideja da se ukaže na značaj njemačke teorijske misli o magičnom realizmu, kao i na problem njenog zanemarivanja u znanstvenom diskursu s ciljem da se proširi teorijski korpus o magičnom realizmu u književnosti, imajući u vidu da se većina autora iz ove oblasti poziva na izvore napisane na engleskom i španjolskom jeziku kao i kronološki i komparativni prikaz razvoja magičnog realizma na tlu njemačkog govornog područja sa stanovišta istaknutih njemačkih pisaca i teoretičara je hvale vrijedna.

Autorica smatra da se magični realizam u književnosti njemačkog govornog područja može tumačiti kao osobiti način predstavljanja društveno-političke stvarnosti izgrađene na iluziji i obmani, iznoseći snažnu kritiku čovjeka čiji se destruktivni potencijal ne može poreći.

Baveći se narativnim postupkom magičnog realizma, autorica uočava pitanje njegovog subverzivnog i transgresivnog aspekta. Osnovne osobine magičnog realizma autorica izvodi na temelju germanističkih razmatranja, te ih proučava, identificira i opisuje u romanima *Limeni bubanj* Güntera Grassa i *Zid* Marlen Haushofer. Autorica zaključuje da ukazujući na proturječnosti i nedostatke društva, romani *Limeni bubanj* i *Zid*

predstavljaju alegoriju društveno-političke stvarnosti koja je nerijetko izgrađena na predstavi, apsurdu, iluziji i obmani. Prema autorici baš ova književna djela kao modeli magičnog realizma proširuju shvaćanje realizma u tradicionalnom smislu, a kroz upliv fantastičnih elemenata u svakodnevnu, racionalističko-empirijsku realnost u funkciji njene simbolizacije. Jukstapozicija fantastičnog i realnog usmjerena ka transgresiji pojmova stvarnog i istinitog, odbacuje jednostrano prihvaćanje stvarnosti i upućuje na njeno preispitivanje. Zaključno, autorica smatra da magični realizam primijenjen u ovim romanima čini prikladno sredstvo prikazivanja ambivalentne stvarnosti, jačajući svijest o historijskoj relativnosti i u funkciji je rušenja društveno-političkih iluzija i mitova.

6) Ciljna skupina kojoj je djelo primarno namijenjeno:

Autorica se obraća širokim krugovima javnosti zainteresiranim za književne filološke teme, povijest kulture i književnosti, teoriju književnosti, ali je monografija primarno namijenjena znanstvenicima, profesorima i studentima filologije (germanistike) i drugih humanističkih polja znanosti.

7) Društveni interes za objavom djela

Društveni interes za objavom djela ove tematike postoji. Šira javnost, znanstvenici, profesori i studenti filologije i drugih humanističkih polja znanosti kroz raščlambu, tumačenje i vrednovanje obrađenih djela autora i teoretičara kroz različite književne oblike, pojmove, vrste, žanrove te stilove pojedinih autora mogu proširiti svoje razumijevanje, tumačenje i istraživanje Magičnog realizma u povijesnom, društvenom i kulturnom kontekstu, ali mogu proširiti i vlastitu prosudbu povijesnog, društvenog i kulturnog značaja obrađenih književnih djela, pri čemu mogu dobiti poticaj za kritičku usporedbu i raspravu o različitim metodama razumijevanja i tumačenja književnih djela i autora Magičnog realizma.

8) Prikladnost pristupa/metodologije djela:

Književno-znanstvena metodologija kojom se autorica monografije služi u potpunosti je prikladna. U djelu se na znanstveno utemeljen način objašnjavaju različiti teoretski pojmovi i sadržaji koji čine neophodan okvir za razumijevanje same teme te se potom pristupa znanstveno utemeljenoj književnoj analizi, sintezi, interpretaciji i kritici izabranih djela.

9) Prikladnost jezika, stila, bibliografskih normi i didaktičkih pomagala:

Prilozi u knjizi napisani su na standardnom književnom jeziku te se odlikuju visokim znanstvenim stilom. Reference su potpune, dok je bibliografija citirane literature vrlo opširna.

10) Znanstveni doprinos djela:

Znanstveni doprinos monografije leži u tome da su osnovne osobine magičnog realizma izvedene na osnovu germanističkih razmatranja koja su proučavana,

identificirana i opisana na temelju romana *Limeni bubanj* i *Zid*. Fantastične elemente tretirane kao ravnopravni dio stvarnosti, koji ne začuđuju, niti se preispituju, u romanu Güntera Grassa uočavaju se u sposobnosti glavnog protagonista Oskara Matzeratha da svojevolumeno prekine svoj fizički rast i regulira ga po vlastitom nahođenju. Potom, u njegovom rođenju kao osobe visoke samosvijesti, kao i u neobičnoj sposobnosti da glasom razbija staklo. Svi fantastični elementi su pritom uklopljeni u okvir činjeničnog, svakodnevnog i banalnog. Usprkos uplivu fantastike, zaključuje se da pripovjedna konstrukcija romana *Limeni bubanj* ostaje u okvirima nama poznatog svijeta, obuhvaćajući historijsku panoramu između 1899. i 1954. godine. Grassova kritika usmjerena je protiv svih čarolija koje se proslavljaju na tribinama, a njegova književno-utopijska želja jest da se osnuje dinastija (prosvijećenih, nezačaranih) bubnjara koja će se razmnožavati i koja će biti imuna na sve čarolije ovog svijeta. Od autorice uočeni elementi magičnorealističnog postupka u romanu *Limeni bubanj* čine narativnu kompoziciju koja je usmjerena ka odbacivanju apsolutne ideološke, odnosno društveno-političke istine i koja snažno kritizira čovjekovu razornu prirodu. Kritizirajući nacističku začaranost njemačkog naroda, ali i čovjekovu dualističku i destruktivnu prirodu uopće, ovo prozno djelo predstavlja metaforu civilizacije koju odlikuje proturječnost, apsurd, iluzija i iracionalnost. Tematiziranjem ratnih i poratnih zbivanja Drugog svjetskog rata, roman *Limeni bubanj* predstavlja primjer druge faze njemačkog magičnog realizma.

Posljednje poglavlje autorica posvećuje identificiranju osnovnih karakteristika magičnog realizma i njihovoj analizi u romanu *Zid* austrijske književnice Marlen Haushofer. Osobina prirodnog pripajanja fantastičnog elementa u ovom proznom djelu zapaža se u narativnoj integraciji nevidljive prepreke, zatim, u zamrznutom prizoru ljudi i životinja s one strane zida, kao i u motivu bijele vrane. Pritom, Marlen Haushofer ne ostavlja čitatelju mogućnost da se zamisli nad natprirodnim događajima, dok je sama začuđena nad objektivnom stvarnošću. Ona nije zaprepaštena egzistencijom providnog zida, već traga za odgovorom na pitanje zbog čega je čovjek usmrtio psa i zašto se mora krenuti pogrešnim putem. Ovaj roman, naglašava autorica monografije, ističe apsurd i iracionalnost ljudskih postupaka i teži univerzalnoj historijskoj dijagnozi. Marlen Haushofer u gotovo istom tematskom obliku kao i Günter Grass, kritizira „vransko vrijeme“ koje je prouzrokovalo pojavu nevidljivog zida i istrebljenje čovječanstva, pri čemu je nemoguće proglasiti pobjednika. Bitan segment romana *Zid* čini i kritika moralne i empatijske tuposti čovjeka. Haushoferova govori o ljudima nerazvijenima i neosjetljivima na bol, o čovjeku koji ne narušavajući svoje spokojstvo sjedi u kafiću i mirno čita vijesti o katastrofama u njemu dalekom svijetu. Marlen Haushofer također kritizira „čovjeka koji je gajio zamršene misli, koji je lomio grane svojim nezgrapnim čizmama i vodio krvavi posao lova“. Magičnorealistična težnja ka izgradnji boljeg svijeta i stvarnosti jasno je uočena u romanu *Zid*. Marlen Haushofer paradoksalno navodi da nema umnijeg osjećaja od ljubavi, ali, koristeći metaforu beskrajne vojske mrtvih, naglašava Antić, ta je mogućnost za mnoge zauvijek potraćena. Ipak, motivom bijele vrane kojim završava svoj roman, Haushoferova izražava nepresušnu nadu da će spoznaja, plemenito, lijepo, dobro i istinito nadvladati kaos.

Budući da je narativna fikcija latentno smještena u period Hladnog rata, roman *Zid* ilustrira treću fazu magičnorealistične književnosti njemačkog govornog područja.

U pojedinim dijelovima svojih romana, naglašava Antić, Günter Grass i Marlen Haushofer kritiku društveno-političke stvarnosti izražavaju na gotovo identičan način.,

11) Konačno mišljenje o djelu i preporuka izdavaču:

Znanstvenu monografiju **MAGIČNI REALIZAM U NEMAČKOJ KNJIŽEVNOJ TEORIJI I PRAKSI** autorice **Maje Antić** preporučujem za objavljivanje. Metodološki je po karakteru teme, obujmu i kvaliteti građe, rezultatima istraživanja, kvalitetno prikazanoj tezi, te prema izboru, valjanosti i točnosti citata, kvaliteti podnožnih napomena, preglednosti, dosljednosti, točnosti i potpunosti priložene bibliografije u navedenim poglavljima profilirana kao vrijedan doprinos teoriji i povijesti književnosti, filologiji, ali i drugim poljima humanističkih znanosti.

Potpis recenzenta:

